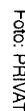

søndag

Tove elsket pappaen sin. En tysk soldat. Hun er ett av de flere tusen uskyldige barna som måtte lide for nordmenns brennende hat mot tyskerne. Først nå håper krigens yngste ofre, tyskerbarna, at dokumentasjon skal vise hvilke overgrep som egentlig ble begått mot dem. Håpet er tent gjennom biskoper, forskere og selveste Regjeringen.

Bla om!

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Spørsmålene som må få svar

Her er spørsmålene om krigsbarna som norske forskere skal forsøke å besvare.

■ ■ Hva skjedde med eventuelle farsbidrag til norske krigsbarn som mødrene skulle ha fått overført fra Tyskland? Enkelte krigsbarn at tror myndighetene har «stjålet pengene».

■ ■ Var det meningen at norske krigsbarn skulle få sin del av en påstått krigsfangeerstatning på 102 millioner kroner fra Tyskland? Kåre Olsen tviler i sin nye bok «Krigens barn» på at det faktisk eksisterer en slik tysk erstatning.

„ En kan like godt håpe på at rottene i kjelleren i tidens fylde skal utvikle seg til villagriser.

innlegg fra lege i Lofotposten

Stemplet

som sosiale utskudd

Belær ikke Tove og Paul om livet. De har smertelig erfart det meste.

De er barn av norske kvinner og tyske soldater. Gruppen med tusenvis av babyer som ble stemplet som undermalere i Norge. Som sosiale utskudd med farlige arveanlegg og sjeldne defekter.

Tove Laila Strand (57) hadde knapt lært å gå da hun ble sendt av organisasjonen Lebensborn til Øst-Tyskland.

Pappa Werner rakk aldri å gifte seg med kvinnen som hadde vasket nazi-uniformen hans – og som han ble forelsket i. Han ble drept på østfronten. Men ved et under havnet barnet hos foreldrene hans.

Da norske myndigheter beordret Tove tilbake til Norge i 1948, følte hun det som å bli rykket opp med roten. Enda en gang.

Paul Hansen (56) ble født en vårdag i 1942 på mødrehjemmet Hurdal Verk. Han tok sine første skritt på tyskernes barnehjem Godthaab. Da norske myndigheter begynte å tømme barnehjemmet den første fredsvinteren, ble Pauls skjebne «andssvakehjemmet» Emma Hjorth.

Barndommen til Tove

ble funnet i Riksarkivet. Som gulede dokumenter med rystende innhold. Tørt. Ufølsomt. Og tragisk. Paul har få papirer.

Famlingen etter fortiden – og etter forklaringer – har ført de to tyskerbarna sammen. Gitt dem en trygg og forståelsesfull hånd å holde i.

Paul og Tove snakker dempet og mildt om hetsen og det de har opplevd. Selv om bitterheten er der, i hvert ord og hver tanke, sier de:

– De kan ikke ha visst hva de gjorde.

Paul har fått billighetserstatning for fire års tapt skoletid. Toves livshistorie ligger på gulvet i stuen til Paul. Hvert eneste ark skal gis til forskergruppen som nå skal dokumentere sannheten om hvilke overgrep som kan ha blitt begått mot krigsbarna. Håpet er en unnskyldning fra samfunnet.

Flere tusen nordmenn har ventet på en slik gjennomgang av arkive-

ne i flere tiår. Selv har Tove og mange andre krigsbarn ikke visst hvor de skulle begynne å lete. Eller de er blitt nektet innsyn.

Tre ulike dapsattester har hun fått. På den ene står tysk, riktig far. På den andre står norsk adoptivfar. Og på den tredje et navn som ingen aner hvor kommer fra.

– Er det rart jeg ble forvirret over hvem jeg var? spør Tove.

I dag er hun ikke i tvil om hvem som var den ekte faren. Den kjekke, tyske soldaten på soveromsvæggen er prakk lik hennes egen kjære sønn.

Midt i bunken av dokumenter ligger arket som forandret livet hennes totalt. Ordren fra norske myndigheter om kollektiv hjemsending da de plutselig ville ha tyskerbarna tilbake. Røde Kors skulle ta seg av jobben. «Senere ville hun bli plassert hos en god norsk familie for adopsjon.»

– Jeg hadde et godt liv hos mine kjedelige besteforeldre i Øst-Tyskland. Vi var så glade i hverandre. Da brevet kom, skjønte jeg ingenting. Først ville de bli kvitt oss i Norge. Så ville de ha oss igjen.

Hun var ikke ventet. Moren måtte etterlyses gjennom Røde Kors. Etter noen måneder på Sosialdepartementets gjennomgangsheim på Nærnes var Tove tilbake hos moren og hennes nye familie. Hun var syv år og skulle begynne på skolen. Men Tove måtte vente. Hun kunne ikke et kvekk norsk.

– Du kan selv tenke deg hvor smart det var å snakke bare tysk i Norge etter krigen. Jeg fikk banket inn norsken på tre måneder, sier Tove.

Juling var en ting. Hatet og den psykiske terroren noe enda verre. All god tro på menneskene forsvant da hun leste hva en lege skrev i Lofotposten etter krigen: «Ingen må tro at de arvemessige mindreverdige barn ved godt stell kan bli verdifulle medborgere. En kan like godt håpe på at rottene i kjelleren i tidens fylde skal utvikle seg til villagriser.»

Som tidligere arkivar i LO, som stolt mor og bestemor, har Tove

vunnet kampen mot fordømmene. Hun ble sterk. Men det kostet helsen. Na er Pauls vennskap og kjærlighet godt å ha. Han jobber for fullt som renholder på Universitetet i Oslo. Sammen holder de motet og humøret oppe.

Paul var bare en liten pjukk på knappe fire år da han en vinterdag i 1946 ble plassert på Emma Hjorth i Bærum. Etter tre år på tyskernes barnehjem var han ikke renslig enna og manglet språk. Det kom på plass etter ett år. Da ble det anmerket at han var «usædvanlig vitebegjærlig».

– Det eneste jeg kan huske fra Emma Hjorth er at det var skremmende. De andre spiste og gjorde sitt fornødne i samme rom. Men pleierne var hyggelige, sier Paul.

Barna fra Godthaab ble ikke psykiatrisk-psykologisk undersøkt for de kom på andssvakehjemmet, ifølge Kåre Olsens nye bok «Krigens barn». Men i praksis hadde tyskerungen Paul fått et ekstra stempel. Andssvak.

– De ropte at jeg var gæern. Men

Tyskerbarn: Paul Hansen ble i norske myndigheter. Livet hennes

Eneste minne: Paul Hansen ble født på tyskernes barnehjem Hurdal Verk. Siden har han sett moren en gang – i Tyskland der hun bodde før hun døde. Bildet av den avdøde, tyske faren Paul Lassak er eneste familie minne. Det lille bildet er av Paul selv.

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

■ ■ Små tyskerbarn kan ha blitt feilplassert på Emma Hjorths Hjem fordi ingen fant plass til dem andre steder. Skjedde tømmingen av de offentlige barnehjemmene Moldegaard, Stalheim og Godthaab på en forsvarlig måte våren 1946?

■ ■ Ble forholdene i pleiefamiliene tilstrekkelig undersøkt da norske myndigheter hentet hjem krigsbarn som var sendt til Tyskland? Hvordan var myndighetenes planlegging og oppfølging av denne store hjemhentingssaksjonen i 1946-47?

■ ■ Hvor lovlig var det at norske kvinner, gift med tyske menn, mistet sitt norske statsborgerskap og ble sendt ut av landet sammen med øvrige internerte tyskere?

rt på tyskernes barnehjem og senere stemplet som åndssvak. Kjæresten Tove Laila Strand ble sendt til sine kjedelige besteforeldre i Øst-Tyskland, og hentet tilbake av dokumentene på stuegulvet.

de visste i hvert fall ikke at jeg var tyskerbarn. Det torde jeg ikke fortelle, sier han.

Det ble tatt to evneprøver av Paul, i 1947 og i 1949. Begge konkluderte med en IQ i underkant av 50. Det stemte dårlig med samtidige observasjoner og også med senere tester.

I ettertid er det tragisk å se at et så vidt spinkelt og feilaktig testgrunnlag på mange måter blir avgjørende for det videre bo- og skoletilbud Paul blir tilbudt, skrev psykolog Arne Johan Sverdrup i sin sakkyndig uttalelse da Paul fikk billighetserstatning i 1988.

Et år i isolasjon på grunn av difteri gjorde ham til et sosialt skadet barn. Paul var også født

sterkt skjeløyd. Men ingen gjorde noe med det store handikappet før han var 21 år. Da var det for sent til å gi ham samsyn.

- I dag har jeg det godt. Nesten for godt, sier Paul og smiler kjærlig mot Tove.

Passfotoet av den avdøde faren i tysk uniform er eneste familiemin-

ne han har. Han møtte sin nå avdøde mor i Tyskland på 1960-tallet. Det svarte ikke til forventningene. Derfor savner han heller ikke flere bilder fra barndommen og ungdomstiden.

- Jeg følte at jeg var i veien. Nå er alt forbi. Men jeg må innrømme at jeg er bitter på samfunnet. De har oppført seg pyton mot oss.

Tove fikk aldri pratet ut med moren sin. Men hun tilga henne.

- Da jeg fikk se henne i kisten, la jeg hånden på henne. Jeg sa: «Hvil i fred.»

Av KRISTIN M. HAUGE og CHRISTIAN FOUIGNER (foto)

Krever beklagelse fra Kirken

De hadde forventet kjærlighet og omsorg fra Kirken. I stedet møtte krigsbarna forakt og avsky. Der også.

Denne måneden møter «skammens barn» Kirkens øverste dommere for første gang. Det skjer ansikt til ansikt. Bak lukkede dører.

Ola Ødegaard i Lands-

foreningen rettferd for taperne og Tor Brandacher i Aksjon Levensbarn har selv bedt om å få komme på varens bispemøte 22. mars for å tale krigsbarnas sak. Biskop Gunnar Stålsett har kommet dem spesielt i møte. Han har allerede bedt Norges krigsbarn om tilgivelse for all urett begått mot dem - Guds minste.

Nå gjenstår det å få

beklagelsen fra resten av bispekollegiet. Samlet.

Kirken hadde en avgjørende rolle når tyskerbarn ble plassert i fosterhjem og institusjoner fordi sogneprestene ofte satt i vergerådene i kommunene. De skrev også dåpsattestene.

Krigsbarnorganisasjonene ser alvorlig på det de hevder er unøyaktige og uriktige dåps- eller

fødselsattester, utstedt av Kirken, og krever at de nå må hjelpe krigsbarna aktivt med å få tak i de riktige dokumentene.

- Kirken har i høyeste grad bidratt til å taaklegge og skjule identiteten til mange av våre medlemmer, sier Carl Otto Ingebretsen, leder i Norges Krigsbarnforbund.

Leter etter overgrepene

I tre måneder fremover skal Baard Borge lete seg gjennom tusenvis av barne-skjebner.

– Mørketallene kan være store. Vi ser ikke bort fra at det kan være opptil 12 000 tyskerbarn. Arsaken er at moren ofte oppga en annen far, sier forsker Baard Borge til VG. Norges forskningsråd har

fått oppgaven fra Bondevik-regjeringen – den første regjeringen etter krigen som har tatt tak i krigsbarnas sak. Krigshistoriker Lars Børgerud og førstelektor Baard Borge er valgt ut til å foreta den uavhengige gjennomgangen av sentrale arkiver og undersøke påstandene om norske myndigheters overgrep mot tyskerbarn. Landsforeningen rettferd

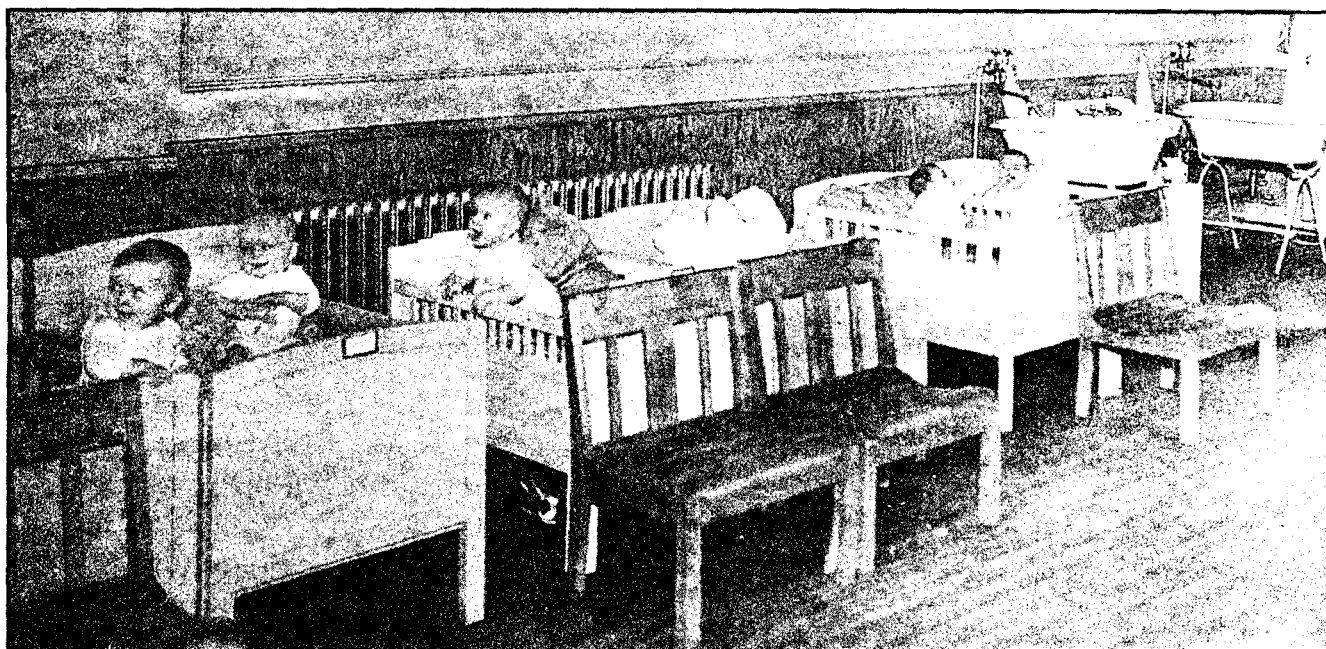
for taperne, Aksjon Lebensborn og Norges Krigsbarnforbund skal forsøke å hjelpe forskerne i arbeidet. De oppfordrer nå sine medlemmer til å finne frem dokumenter som kan vise om de ble utsatt for overgrep eller forskjellsbehandling.

Listen med påstander som de to forskerne skal undersøke, er kort og konkret. Like fullt har ekspertene minimalt

med tid på seg. Innen 31. mai skal de på vegne av forskningsrådet ha levert sine svar til sosialminister Magnhild Meltveit Kleppa. Kravet om en granskingskommisjon – som Lundkommisjonen – vil trolig komme opp igjen etter 31. mai. For det er begrenset hva to forskere kan dokumentere på tre måneder. De legger grunnlaget for eventuell videre forskning.

Derfor bør barna prinsipielt skilles fra mødrene

Kirkekomiteens uttalelse til Krigsbarnutvalget

Utstøtte babyer: Barn av norske kvinner og tyske soldater kunne bli født på den tyske Lebensborn-organisasjonens mødrehjem, eller de ble sendt til barnehjemmene etter fødselen. Dette bildet er fra et slikt Lebensborn-hjem. Foto: SCANPIX

Tre prester, en bispefrue og en advokat mente på vegne av Den norske kirke at tyskerbarna burde skilles fra sine syndige mødre.

Gurglende babyer og stabbende småbarn ble regnet som potensielle femtekolonister og kriminelle.

Kirkens talsmenn så ikke bort fra at «mange av dem kommer til å bukke under i asosiale innstillinger, så forbrytternes rekke kan bli forholdsvis taltrikt rekruttert fra disse barn».

De sterke, entydige meningene til Kirkens komité har fått sentral plass i Krigsbarnutvalgets innstilling til Sosialdepartementet fra 1945. Dette utvalget drøftet hva Norge skulle gjøre med de cirka 9000 tyskerbarna og mødrene deres etter krigen.

Kirkekomiteen som snakket for den midlertidige kirkeledelsen, ble valgt blant prestene som var in-

ternert i «prestekolonien» på Lillehammer.

Kirkens folk ønsket ikke å vise noen nåde for tyskerjentene. Men de mente at barna selv var uskyldige i sin skjebne og hadde krav på medlidenhet. Derfor kom flertallet i komiteen frem til at:

«Mødrene ved sitt forhold har gjort seg uverdige til å oppdra fremtidige norske borgere, særlig under hensyntagen til det uverdige forhold som ligger til grunn for barnas opprinnelse. Derfor bør barna prinsipielt skilles fra mødrene og søkes oppdratt på andre måter»

«Det må herunder være et ledende prinsipp at barna bevisst og systematisk føres bort fra sin forlind. De bør gis norske navn og det bør treffes forholdsregler, sikrende til å utstelte deres ekstrasjøn».

Selv om komiteen ikke brukte ordet tyskertøse, sa de klart fra hva de mente om disse kvinnene som hadde hatt omgang med tyske menn:

«Gudsfrøkt, moral, fedrelandss-

kjærlighet og pliktfølelse, som har vært vårt lands styrke, er under denne prosess blitt sekundære verdier hos en stor del av folket, gjenviden og begjæret etter nytelse den primære drift».

Frykten for hva det kunne bli av barn med slike mødre var derfor stor, og komiteen mente det var et utbredt krav at barna burde sendes til Tyskland etter krigen:

«I sin ureflekterte form bønder dette krav i ønsket om å rense folketegnet for den skamflekke som gjennom disse kvinners adferd er påført nasjonen og for de synlige og varige beviser herfor som barna representerer, samtidig som man på en lettvinnt måte vil kvitte seg med et ubehagelig problem».

I sin mer reflekterte form, slik komiteen formulerte det, måtte

man også tenke på hensynet til barna selv – og landets sikkerhet:

«Hensynet til landets sikkerhet gir seg utslag i den betraktning at disse barn, når de ikke vil kunne assimileres, vil komme til å danne en tysk minoritet i landet som i et gitt øyeblikk vil kunne komme til å danne en femte kolonne innen landets grenser» skrev komiteen.

De mente derfor at alle registre og materiale om barna og deres mødre måtte utleveres. For å holde oppsikt med dem måtte det føres hemmelige registre. Det kunne så bli snakk om konfidensielle adopsjoner. Dernest kunne det bli tale om bortsettelse i «bra familier» uten adopsjon.

Kirken ville ta barna fra «syndige» mødre

Av KRISTIN M. HAUGE